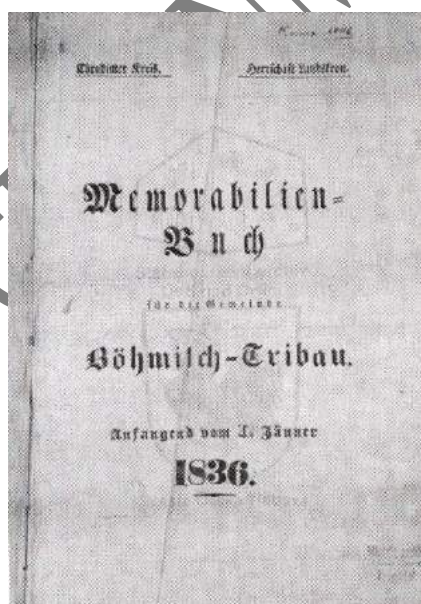

Čtrnáct bodů zachytilo základy nové předepsané povinnosti. Knihy se měly vést pod dohledem představitele úřadu v německém jazyce, použít se mohla i latina, což u vlasteneckých občanů vyvolalo značný odpor. Přesto se počet kronik v obcích i v jednotlivých farnostech výrazně rozrostl. Kronika byla majetkem duchovní nebo světské obce. Kronika měla zaznamenávat události, významné pro život obce, zachycovat mravy, zvyky a obyčeje, důležitá pravidla administrativy, školní a chudinská nařízení, stavby, fundace, dobročinné ústavy, vyhlášky, majetek obce, významné opravy nebo zhoršení, změny obecních hranic a práv, slavnosti, podivuhodnosti, ceny, vzácné návštěvy, život významných osobností, zvláště přírodní jevy, život obyvatel (křtiny, svatby, úmrtí), počty obyvatel apod. Na jejím samém počátku byla povinnost odvolání se na možné starší kroniky, prvopisy, písemnosti, které se ve spisovně zachovávají anebo byly vydány tiskem. Zmíněna je možnost příloh. Neměl chybět krátký popis, obecné shrnutí dějin s udáním pramenů, příběhy ve vztahu k obci. Za obzvlášť ceněné bylo považováno věrné zobrazení zdánlivých maličkostí. Obširnost byla chápána jako lepší než jalová všeobecnost. Nevyžadoval se pragmatický dějepis, protože stačil nenucený sloh v časové posloupnosti. Doporučován byl předmětný rejstřík.

Samostatná Československá republika uložila v roce 1920 zákonem č. 80/1920 Sbírky zákonů a nařízení, o pamětních knihách obecních, vést obecní pamětní knihu v každé politické obci v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. K založení a vedení pamětní knihy měla být v každé obci zřízena komise. Kronikáře jmenovalo obecní zastupitelstvo za přiměřenou odměnu. Nový zákon měli uvést do praxe ministři školství a národní osvěty a vnitra. K zákonu bylo vydáno vládní nařízení č. 211/1921 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon o pamětních knihách obecních.

Pamětní knihu obecní si musela pořídit na své náklady každá politická obec nejpozději do konce roku 1922. Tato povinnost neplatila, pokud obec již pamětní knihu vedla a pokud by zabezpečila její pokračování za dozoru letopisecké komise. V mezích platných obecních zřízení se mohlo k vedení kroniky spojit i několik obcí téhož politického okresu za souhlasu nadřízených úřadů. Pamětní kniha nesměla být obcí zcizena a bylo doporučováno, aby na titulním listě byla označena obecní pečeti, podobně na každé desáté stránce. Hlavním účelem pamětní knihy bylo zachování místních dějin pro poučení budoucích.

Kronika patřila do pevného a trvalého pouzdra a měla být uschována v uzamčené skříni na bezpečném a suchém místě, na vesnici zpravidla ve škole, ve městech na radnici, mají-li odborně řízené archivy, tak v městském archivu. Půjčovat ji domů nebylo dovoleno. Popsaná pamětní kniha se měla uložit v místním muzeu, v archivu nebo v obecní knihovně.

Po listopadu roku 1989 přešla povinnost péče o kroniky na obce. Až v roce 2006 byl schválen nový zákon č. 132/2006 Sb., o kronikách obcí. Nabyl účinnosti 1. června téhož roku a zrušil zákon z roku 1920 i platné vládní nařízení č. 169/1932 Sb. z. a n., o pamětních knihách obecních. Kroniku, do níž se zaznamenávají zprávy o důležitých a pamětihodných událostech v obci pro informaci i poučení budoucím generacím, má vést každá obec. Jedná se o úkol, ne doslovnou povinnost, což však neznamená, že by kronika nemusela být založena.

Obec je povinna zabezpečit kroniku proti ztrátě, poškození a neoprávněnému přístupu. Zápis se provádí nejméně jedenkrát za kalendářní rok a o jeho obsahu rozhoduje obec. Nahlížet do kroniky může každý ve vymezené době na obecním či městském úřadě. Pokud je nahlížení umožněno do ručně psané kroniky nebo tištěné vázané papírové knihy s číslovanými listy, dohlíží kronikář. Občan obce starší 18 let i osoba, které zákon přiznává práva občana obce, může navrhnout písemně změnu, doplnění nebo opravu kronikářského zápisu. Obec na základě předložených návrhů podle okolností zápis v kronice opraví, doplní nebo jinak změní.

K citlivým otázkám bezesporu patřilo a patří ukládání pamětních knih a obecních kronik do místně příslušného státního archivu. Je nutné uvědomit si, že kronika není majetkem kronikáře, ale budoucím majetkem státu, o který se stará do doby předání obec. Platilo a platí, že kronika má trvalou hodnotu a splňuje tak zákonné podmínky k prohlášení za archiválii. Měla by však také být nedílnou součástí života obce a její informace v obci i k nahlédnutí. Praxe některých státních okresních archivů ukázala vhodné řešení - kompromis, kdy státní archiv pořídil duplikát kroniky a dal ji obci nebo městu.

S možnostmi výpočetní techniky vzrostla mnohem větší šance na zachování a rozšíření kronikářovy práce. Předávání městských či obecních kronik do státního okresního archivu probíhá po vzájemné dohodě. Osvícení představitelé samosprávy umí archivní nabídky využít ku prospěchu svých obyvatel a prezentace historie svého města či své vesnice.

Připomenutí si zaslouží školní i církevní pamětní knihy a kroniky. Církevní kroniky nejsou jen dokladem církevního života. Jejich význam je daleko větší, neboť jsou nedílnou a mnohdy i jedinou dochovanou pamětí celé komunity pro konkrétní období. Pro historii vesnice jsou pokladem.

Krutý zásah do existence církevních pamětních knih vnesl socialismus a perzekuce ze strany komunistů. Kroniky se v totalitní době psaly ojedinele, protože panovaly obavy z jejich zneužití. Tam, kde nezánikly, omezily

se většinou pouze na záznamy o opravách a jmenování duchovních správců.

Církevní pamětní knihy vznikaly v některých farnostech Českého království již od počátku 16. století. Jejich častější výskyt je datován od druhé poloviny 17. století. V knihách byly zaznamenány různorodé zápisy, které byly určeny pro budoucí paměť, tzn. užitečné informace pro další následovníky v duchovní správě o povinnostech farníků, závazcích patrona, desátcích, dárkách a štolových poplatcích. Nechyběly nej-různější opisy listin, inventáře majetku, povinnosti kostelních zaměstnanců, dokumenty ke školám a chudinství, informace o opravách kostela a správě církevního majetku, zaznamenání hodné události z farního života, seznamy duchovních správců a diecézních biskupů. Církevní kroniky jsou a zůstávají majetkem církve, přesněji, konkrétního farního úřadu. I ony jsou po svém uzavření předávány do místně příslušného státního archivu, a to na základě smlouvy, jako depozitum k úschově. Stát o ně pouze pečuje a plní smluvně stanovené podmínky, např. Státní okresní archiv Ústí nad Orlicí dvě smlouvy uzavřené mezi Státním oblastním archivem v Zámrsku a Arcibiskupstvím olomouckým a Biskupstvím královéhradeckým. Přístupnost digitalizovaných církevních pamětních knih na internetu podléhá výhradně církevnímu schválení. Rychlé rozhodnutí nelze očekávat.

Obecná historie školních kronik je složitější. Někdy se uvádí, že podnět k psaní kronik patří do josefínského období, do vzniku školské reformy. Povinnost psaní školních kronik, kromě již uvedených 30. let 19. století, se objevovala v příslušné legislativě, jež patřila školství, např. ve Školním a vyučovacím řádu pro obyčejné školy obecné z 20. srpna 1870, ve Vynesení c. k. zemské rady školní ze 3. dne m. února 1892 č. 28 633, ve Školním a vyučovacím řádu z roku 1905 a 1937. V období socialistického školství se o povinnosti vedení školní kroniky zabývala organizační směrnice pro základní devítileté školy z roku 1967, později Instrukce č. 19/1979 a Instrukce č. 8/1985 Věstníku Ministerstva školství a kultury. Po roce 1989

padla povinnost vést školní kroniky jako povinnou součást dokumentace školy. Záleží tedy pouze na iniciativě školy, zda kroniku povede či nikoli. Kroniky v současné době mohou nahrazovat každoročně povinně vypracované výroční zprávy o činnosti školy za školní rok.

Jako první byly ve Státním okresním archivu Ústí nad Orlicí zdigitalizovány kroniky města Ústí nad Orlicí (celkem 9 knih), o které požádal bývalý starosta města a poslanec Parlamentu České republiky Jiří Čepelka a regionální politik Matouš Pořícký. Digitalizované stránky knih jsou ukládány a zálohovány ve formátu TIFF, na internetu přístupné ve formátu JPG.

Zdigitalizována je například Pamětní kniha Dolní Dobrouče 1922-1992, o rozměru 320 x 485 mm, která byla založena 30. prosince 1922 za starosty Vincence Pecháčka. První zápisy provedl 20. srpna 1923 František Horák. Poslední zápis obsahuje údaje z roku 1992.

Časově náročný byl převod z analogové do elektronické podoby u pamětních knih města Česká Třebová. Na internetu bylo zpřístupněno celkem 71 knih a 30 příloh: Česká Třebová 1744-2009 (58 knih a 26 příloh), Koz-

Elektronická cesta:

<http://www.vychodoceskearchivy.cz/ustinadorlici/ebadatelna>

Matriky jsou úřední knihy, do kterých jsou zapisována jména osob podle stanovených pravidel. Ve středověku byly vedeny při univerzitách. Katoličtí faráři vedli matriční knihy od 16. století. Matriky snoubenců a jejich svědků obsahovaly také další záznamy. Zřizovány byly rovněž matriky vojenské, židovské a protestantské. Usnesení triidentského koncilu z roku 1563 stanovilo farářům povinnost vést matriky narození, sňatků a úmrtí. V českých zemích se začaly obecně zavádět do 30. let 17. století. Původně byly údaje zapisovány do jedné matriky, tzv. matrika trojitá. V roce 1784 patent císaře Josefa II. nařídil oddělení jednotlivých řad a současně byl zaveden závazný formulář zápisů. Katoličtí faráři vedli knihy i pro nekatolíky. Matriky helvetského (reformova-

lov 1945-2005 (1 kniha a 2 přílohy), Lhotka 1929-1989 (3 knihy a 2 přílohy), Parník 1925-1946 (9 knih). Následovaly pamětní knihy obcí Bystřec, Přívrat a Sudslava.

Před dokončením jsou pamětní knihy obcí Hnátnice, Řetůvka, Oucmanice, Červená Voda a měst Králíky a Vysoké Mýto.

Všechny doposud digitalizované kroniky a pamětní knihy obvodu působnosti Státního okresního archivu Ústí nad Orlicí jsou k dispozici bez časového omezení.

ného) a augsburského (luterského) vyznání byly pouze soukromé, veřejné až od roku 1829. Civilní matriky se objevily v roce 1868 s povolením občanských sňatků. Zpočátku se jednalo o oddací, od roku 1870 rodné a úmrtí. Od roku 1918 byly vedeny také státem, od roku 1950 jsou vedeny jako úřední pouze matriky státní. Matriky nepřesahující rok 1870 byly stahovány do krajských archivů. Po reorganizaci státní správy v roce 1960 vznikl Státní oblastní archiv v Zámrsku, kde je Sbirka matrik Východočeského kraje uložena i v současnosti.

Katolická farní správa si pro evidenci obyvatelstva vedla rovněž seznamy duší - libri status animarum. V českých zemích se zachovaly od 17. století. Mezi církevní evidencí patří rovněž zpovědní seznamy, které

byly sepisovány o Velikonocích, a jejich účelem byla kontrola zpovědí. Všechny židovské matriky (2 955 svazků z let 1787-1949 a 127 matričních listin - ohledacích listů z terezínského ghetta z let 1941-1943, prohlášeních za mrtvé z let 1946-1949) jsou v současnosti uloženy v Národním archivu v Praze.

Matriky narození informují o narozeném dítěti a o jeho předcích. Zaznamenávají jméno dítěte i jména další. Od 19. století se jedná o zápisy evidenční, kde se objevuje záznam o rodičích a o jejich rodičích, o jejich povolání a místě bydliště. Zápis uvádí den narození i den křtu a pohlaví dítěte. Mrtvé narozené dítě je zapsáno v místě zápisu nebo na konci příslušné matriky. Nemanželsky narozené dítě má kolonku otce prázdnou nebo proškrtnutou. U zápisu jsou uvedeni kmotrové, jméno křtícího kněze a porodní báby, jejíž jméno je doplněné o skutečnost, že byla způsobilá porodní činnost vykonávat.

Matriky oddací uchovávají data o obou stranách našich předků. Je v nich uváděn věk obou snoubenců, údaje o rodičích a prarodičích s místem bydliště a povoláním. Nechybí jména svědků a oddávající kněz.

Matriky zemřelých obsahují údaje o jménu, datu úmrtí, místu úmrtí a místu pohřbení, povolání zemřelého, příčinu úmrtí a údaj o věku zemřelého.

Na základě dohody, uzavřené mezi Státním oblastním archivem v Zámrsku a neziskovým sdružením Family Search International, byla v červnu 2009 zahájena digitalizace matrik uložených ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Digitalizaci matrik platí mormoni, kteří hledají své předky. Matriky vkládají do mezinárodní databáze Family Search International. Tuto činnost provozují po celém světě. V České republice navázali spolupráci se čtyřmi archivy, do kterých dodali techniku a platí osobu, která digitalizuje.

Ke konci roku 2011 bylo nasnímáno přes 43 % všech matrik. Podle dosavadního tempa by jejich digitalizace měla skončit do roku 2014.

Zpočátku bylo při digitalizaci postupováno podle abecedního řazení farních úřadů. V průběhu prací se však osvědčilo, že je vhodnější digitalizovat vybranou kmenovou faru a zároveň s ní i její filiální, později farní, obvody. Před vlastní digitalizací probíhá určení lokalit z obvodu farnosti podle platného statistického lexikonu a kontrola územního a časového rozsahu jednotlivých matrik. Digitalizace tak probíhá podle větších územních celků, které na sebe navazují. Nevznikají už tzv. ostrovy digitalizace. Tímto postupem jsou už digitalizovány matriky všech římskokatolických farních úřadů z okresů Rychnov nad Kněžnou, Ústí nad Orlicí a Svitavy. Digitalizovány jsou rovněž matriky všech farních úřadů Českobratrské církve evangelické, Německé evangelické církve, Církve československé a civilních (okresních) úřadů.

Po nasnímání matriky, jejich reprodukce putují ve formátu TIFF do Salt Lake City v USA, kde je provedena kontrola kvality. Po jejím odsouhlasení a po případných opravách jsou ve Státním oblastním archivu v Zámrsku reprodukce konvertovány (převedeny) do formátu JPG, a to z důvodu rychlejšího prohlížení. Takto převedené matriky do digitální podoby už není možné v badatelně archivu studovat ve fyzické podobě.

Státní oblastní archiv se vydal cestou bezplatného stahování celých matrik prostřednictvím internetu a jejich prohlížení v aplikaci, kterou si zvolí samotný uživatel.

V inventárním seznamu je na posledním řádku opraveného popisu jednotlivých matrik uveden webový odkaz, po jehož odkliknutí se uživateli nabídne možnost stažení souboru ZIP, v němž jsou zabaleny reprodukce všech popsáných listů příslušné matriky ve formátu JPG. Po rozbalení souboru ZIP v počítači zájemce si může jednotlivé obrázky prohlížet v programu, který běžně užívá - doporučuje se freeware XnView (zdarma, volně dostupný). Pro stahování souborů je doporučováno rychlejší a stabilnější připojení k internetu, pro komfortnější prohlížení velký monitor. Stahovat nelze matriky, u kterých neuplynula skartační lhů-

ta, daná zákonem o matrikách – 100 let u narozených, 75 let u oddaných a zemřelých.

Ke konci roku 2011 bylo možné stahovat reprodukce matrik, které byly převedeny do formátu JPG - 3 390 knih (u 120 knih neuplynuly shora uvedené lhůty).

Digitalizované matriky a další informace:

<http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/matriky>

The image shows a page from a church register (matrika) with columns for date, name, and other details. The text is handwritten in Czech. The columns are labeled: 'Dne' (Date), 'Město' (Place), 'Příjmení' (Surname), 'Město' (Place), 'Příjmení' (Surname), 'Město' (Place), 'Příjmení' (Surname). The entries include names like 'Jan', 'Marie', and 'Anna'.

Ukázka zápisu části matriky narozených v Dolní Dobrouči 1799-1800

SOA v Zámrsku – Státní okresní archiv Ústí nad Orlicí

Použitá literatura a podklady:

MAUR, Eduard. Vývoj matričního zápisu v Čechách. *Historická demografie*, 1972, roč. 6, s. 40-58.; RAMEŠ, Václav. *Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*. Praha: Libri, 2005, s. 147-148, 364-365. ISBN 80-7277-175-2.; Podrobnější informace o obecních kronikách připravil Radim Dušek na internetových stránkách Státního okresního archivu Ústí nad Orlicí, podrobněji i o církevních pamětních knihách, včetně další literatury, viz: DUŠEK, Radim. *Obecní kronika. Nové letopisy města Ústí nad Orlicí a jeho okolí*, 2010, 2, s. 2-24; TÝŽ. *Kroniky města Ústí nad Orlicí v digitální podobě*. *Tamtéž*, s. 25-28; TÝŽ. *Kroniky římskokatolických farností*. *Tamtéž*, 2011, 1, s. 16-20. Téměř totožný text o vlastní digitalizaci SOA v Zámrsku je úvodem do problematiky na internetových stránkách Státního oblastního archivu v Zámrsku, jeho autorem je Mgr. Milan Novotný, vedoucí oddělení ochrany, využívání a evidence Národního archivního dědictví; podrobněji, včetně další literatury, viz: NOVOTNÝ, Milan. *Sbírka matrik Východočeského kraje. Sborník prací východočeských archivů*, 2007, 11, s. 369-379.

Chraňme archeologické lokality

Nová archeologická lokalita druhého lanšperského hradu, hrádku, byla již několikrát za sebou vyrabována. Zloději a hledači s detektorem kovu dokážou zlikvidovat doposud nepoznané poklady v podobě nálezových souvislostí. V naprosté většině není cenný samotný nález, ale informace vzájemných vztahů mezi ním, jeho místem a jeho okolím.

Nenechte rabovat naše památky a jakékoliv podezřelé osoby či aktivity nahláste ihned na Policii ČR nebo obecnímu úřadu.

Samotný terén lanšperského hradu byl napaden několikrát. Ušetřen nebyl ani areál místní kaple Nanebevzetí Blahoslavené Panny Marie. O poli nad Lanšperkem, zvaný Kopanina, ani nemluvě.

Sbor pro záchranu hradu Lanšperka, občanské sdružení má svého archeologa v osobě skvěle odbornice PhDr. Martiny Bekové.

Může se stát, že služba odborného archeologa bude potřebná například při stavbě domu, garáže nebo chaty. Oznámení přijde od příslušného stavebního úřadu. Archeologický dozor je dán v podmínkách stavby. Občan je pak ze zákona povinen oznámit zamýšlenou stavbu Archeologickému ústavu v Praze (adresa: Archeologický ústav AV ČR, Letenská 4, 118 01 Praha – Malá Strana). Současně musí umožnit záchraný archeologický výzkum pracovišti, které k tomu vlastní územní oprávnění. Muzeum a galerie Orlických hor se sídlem v Rychnově nad Kněžnou má působnost pro Královéhradecký kraj i pro okres Ústí nad Orlicí. Kontaktovat lze zmíněné muzeum e-mailem, telefonicky nebo písemně.

Následuje upřesnění přibližného data stavby a fázi, ve které ji je potřebné shlédnout. Pak již stačí zavolat dva dny před započítím výkopů a domluvit si archeologický dozor. Archeologové se snaží vyjít stavebníkům vstříc a přijíždět na konkrétní hodinu, aby bylo možné po ukončení výkopových prací co nejdříve betonovat, případně provádět poklázky. V každém případě potřebují znát vždy investora stavby, jméno, doručovací adresu, telefonický, případně elektronický kontakt, potom název stavby (např. rodinný domek s přípojkami, příjezdová komunikace atd.),

katastr a číslo parcely, kde stavba má probíhat. Ulehčením je snímek z mapy pro snadnější orientaci v terénu.

Důležitá informace: je-li investorem stavby fyzická osoba a stavba se neprovádí za účelem podnikání, náklady na archeologický dozor případně výzkum nese vždy provádějící organizace, tedy muzeum.

Do této kategorie spadají rodinné domky, a to i ty s plochou určenou k podnikání, pokud je menší než 50% podlahové plochy. V případě, že do této kategorie žadatel nespadá, musí podle současných právních úprav výzkum uhradit. Orientační ceník prací archeologického oddělení Muzea galerie Orlických hor se sídlem v Rychnově nad Kněžnou:

archeolog 300 Kč/hod., technik 150 Kč/hod., kopáč 100 Kč/hod., laboratorní zpracování 200 Kč/hod., zpracování fotomateriálu dle ceníku, automobil 9 Kč/hod.

Archeologické oddělení sestává ze dvou pracovníků. PhDr. Martina Beková se zaměřuje na pravěkou archeologii a především na neolit, Bohumír Dragoun je specializován na středověkou archeologii. Zájmovým územím je oblast od Nového Města nad Metují až po Kralicko (tj. okres Rychnov n. K., Ústí nad Orlicí a část okresu Náchod). Na tomto území provádí nejen archeologické výzkumy, ale také zpracovávají starší nálezy a vytváří co nejuplněnější soupis lokalit. Od roku 2006 mají licenci na provádění záchraných archeologických výzkumů rozšířenou na celý Královéhradecký kraj, z Pardubického kraje působí i nadále v části bývalého okresu Ústí nad Orlicí. Od roku 1992 se pravidelně podílí na přípravách územních plánů měst a obcí rychnovského okresu, na řešených územích zakreslují známé lokality, které je pak možno lépe chránit. Ty pak slouží státní správě jako podklad pro různá územní vyjádření. V depozitáři muzea se nacházejí nejen starší nálezy, ale i výzkumy nové, pokud o ně nemají zájem muzea v oblasti, kde výzkum proběhl.

Ke zpracování byly využity informace z internetových stránek Muzea a galerie Orlických hor. Připravil R. Dušek

V případě jakéhokoliv archeologického nálezu nebo nejasností se neobávejte zavolat odborníkovi PhDr. Martině Bekové, která je rovněž naší lanšperskou hradní archeoložkou. tel.: 494 534 450, 721 857 687; e-mail: bekova@moh.cz; adresa: Muzeum a galerie Orlických hor, Jiráskova 2, Rychnov nad Kněžnou.

Sborové listy byly citovány v prestižním sborníku o hradech

VÍCH, David. Neznámá vrcholně středověká fortifikace na k. ú. Lanšperk. *Castellologica bohemica*, 2010, č. 12, s. 319-343.

Castellologica bohemica - recenzovaná publikace pro kastelologii českých zemí je vydávána Archeologickým ústavem Akademie věd České republiky, v. v. i a Společností přátel starožitností ve spolupráci s různými územními odbornými pracovišti Národního památkového ústavu, muzei, univerzitami, Kluby Augusta Sedláčka a za podpory různých právnických i fyzických osob včetně politiků. Hlavním a výkonným redaktorem je přední specialista prof. PhDr. Tomáš Durdík, DrSc.

V seznamu literatury autor neopomněl uvést dvě práce, které vznikly jen zásluhou Sboru pro záchranu hradu Lanšperk, a to brožurku Lanšperk z roku 1994 a knihu Hrad Lanšperk ve 20. století z roku 2002. Díky Petru Nislerovi, který Sboru zaslal svůj povrchový výzkum neznámé lokality, se do nejprestižnějšího vědeckého sborníku o hradech v České republice dostaly Sborové listy, příležitostník Sboru pro záchranu hradu Lanšperk. Nislerův článek Sborové listy otiskly v 7. čísle roku 1998 na stranách 2 až 4 pod názvem Izolovaná fortifikace u Lanšperk.

Jedná se samozřejmě o pouhou shodu náhod, ale o to více bychom z ní mohli mít malinkou radost. Úsměvně zcela určitě potěší.

14. července 2008 zahájil archeolog Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě PhDr. David Vích sondáže, na základě kterých vypracoval informačně obsáhlý a fundovaný příspěvek do jmenovaného prestižního a rozsáhlého vědeckého časopisu *Castellologica bohemica*.

Fortifikaci lokalizuje na hranu plošiny sevřené údolím Tiché Orlice a jejího levobřežního bezejmenného přítoku ve vzdálenosti přibližně 650 m vzdušnou čarou jihozápadně od vlastního hradu. Zmíněná plošina nad železničním nádražím a cyklostezkou je u okrajů členěna věžovitými skalními útvary.

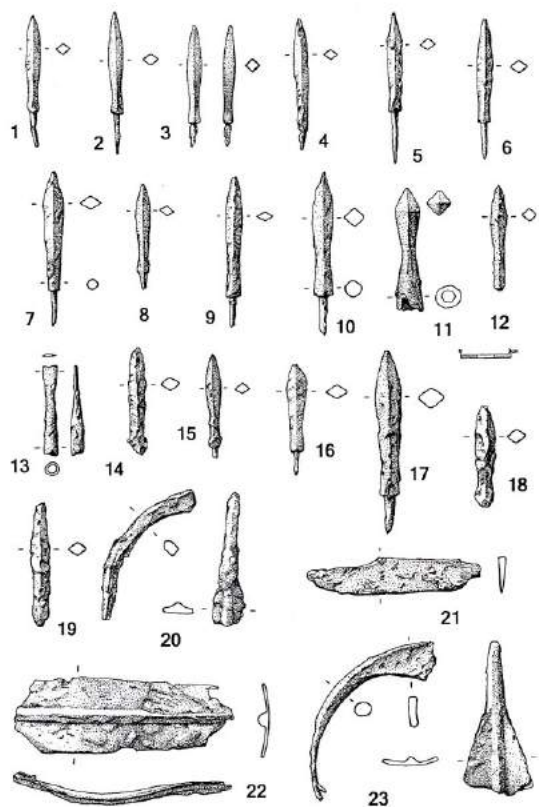
Archeolog David Vích provedl sondy v roce 2008 a 2009, zajistil opakovaný detektorový průzkum osobně i se spolupracovníky. Lokalitu geodeticky zaměřila zeměměřičská kancelář z Kostelce nad Labem.

Autor konstatuje, že areál opevnění odděloval od předpolí stále dobře patrný příkop vylámaný ve skále. Stopy valů nejsou patrné. O způsobu obrany za příkopem uvnitř opevnění se neví nic. Hlavní tíhu obrany nesla pravděpodobně nějaká

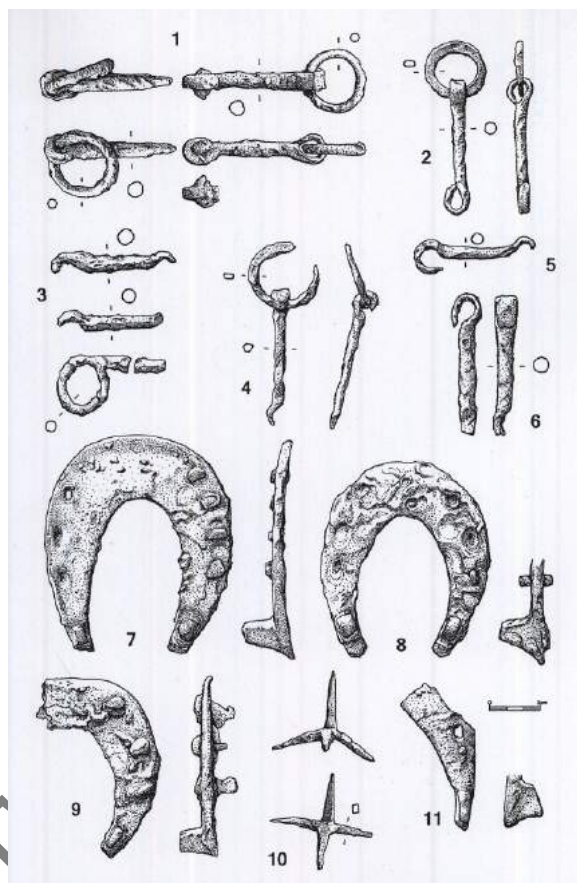
věžovitá stavba umístěná hned za příkopem. Po hradbách není ani stopy. Předpokládaná stavba byla asi částečně vybudována z kamene získaného z vylámaného příkopu. Pod stavbou se nacházela uměle upravená plošina. Další stavby nebyly zjištěny.

V areálu hrádku byly nalezeny zlomky keramiky a soubor železných předmětů, které byly získány důkladným mapováním pomocí detektoru kovů. Byl zcela určitě prohledán i zloději. Získané nálezy jsou uloženy v Regionálním muzeu ve Vysokém Mýtě. Keramika je rozdělena do tří skupin, a to hlásící se k tradici konce 13. století, k vrcholně středověkému zboží a k tradici hradištní. Keramiku archeolog Vích datuje do poslední třetiny 13. století až 1. poloviny 14. století. Nalezen byl setrvačnický vřetená - hliněný přeslen, který se používal při spřádání příze. Autor vyslovil logický závěr, že s největší pravděpodobností dokládá přítomnost ženy či žen v době života hrádku. Dalšími movitými nálezy jsou kovové předměty ze železa (100 kusů). Jedinou výjimkou je zlomek bronzového plechu s proraženým otvorem a nepatrnými náznaky výzdoby. Lokalita vydala: ostruhy o šesti paprscích, součást upínacího mechanismu ostruhy, drobné přezky, zlomky třmenů, podkovy, udidla, fragment rukojeti hřebel. Militarie reprezentují hroty šípů (19 kusů), které byly nalezeny v okolí opevnění na svazích těsně pod ostrožnou a v jejím předpolí a hroty přímo z areálu fortifikace. Nálezové okolnosti napovídají o krátkodobém dobývání lokality útočníky, hroty šípů vypovídají o jejich použití určené ke střelbě z luku. K nejstarším dokladům výskytu v republice patří lanšperský nášlapný ježek. Ze zemědělských náradí se objevily srpy, nože, pružinové nůžky. Mnohé nálezy napomáhají k závěrům o přítomnosti vojenské posádky, ženách, jezdcích na koních, útočnicích i obráncích.

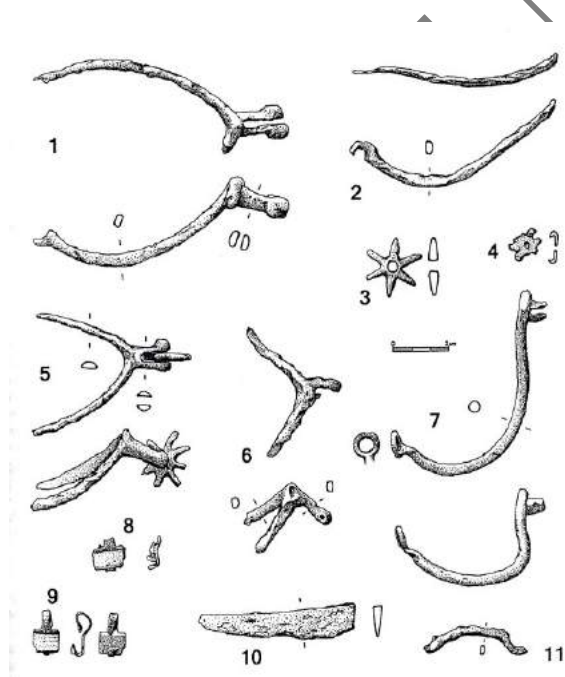
Otázky zůstávají: Kdo opevnění zbudoval? Za jakým účelem byl objekt postaven? Jisté je, že objekt neplnil funkci pozdně gotického předsunutého opevnění a nelze ho spojovat s účelovou fortifikací obláhatelů roku 1429.

1-19 hroty šípů; 20, 22-23 zlomky třmenů; 21 nůž. In: *Castellologica bohemia*, 2010, č. 12, s. 330. Kreslil M. Černý.

1-6 udidla a jejich části; 7-9, 11 podkovy a jejich zlomky; 10 nášlapný jezek. In: *Castellologica bohemia*, 2010, č. 12, s. 329. Kreslil M. Černý.

Se závěry výzkumu byli členové a příznivci Sboru pro záchranu hradu Lanšperka, občanského sdružení seznámeni na přednášce PhDr. Davida Vícha v lanšperské restauraci Na Podhradí v průběhu sborového podzimního dne ke dnům evropského kulturního dědictví 11. září 2010. R. Dušek

1-9, 11 ostruhy a jejich části; 10 část čepele nože. In: *Castellologica bohemia*, 2010, č. 12, s. 331. Kreslil M. Černý.

Geocaching

Geocaching (vžitá česká výslovnost geokešink, správná anglická džiokešin) je charakterizován jako turistická, navigační a tak trochu i internetová hra, hra pro mozek, nohy a GPS (navigaci), kde geocacher (kačer) hledá geocache (keš). Základem je schránka, kterou nějaký nadšenec ukryje na neznámé místo, nejlépe zajímavého. Schránce se v angličtině říká cache (keš). Na internetu se zveřejní souřadnice schránky a další doplňující a různorodé informace. Jiní nadšenci - hráči - potom tuto schránku za pomoci navigační techniky hledají. Pokud kešku v podobě plastického kontejneru hráč najde, zapíše se do sešitku-zápisníku (logbook). Odměnou za nalezení je nějaká drobnost v podobě hračky, náramku apod., kterou obsahuje. Platí zde zásada: pokud si hráč něco vybere z obsahu, musí do keše vložit něco nového, předmět ve stejné nebo vyšší hodnotě. Do krabičky se nesmí vkládat jídlo. Po návratu domů se svěří se svou zkušeností a se svým nálezem speciální internetové schránce.

Geocaching je dobrodružství, hra pro všechny majitele satelitní navigace a spojuje prostřednictvím internetu tisíce lidí po celém světě. Hra je určena pro všechny generace od dětí školního věku až po seniory. Turistika kombinovaná s motivací a na jejím konci se ukrývá „poklad“. I celá rodina může s délkovými a šířkovými souřadnicemi vyrazit na lov za tajemstvím skrýše. Ale pozor! Při lovu hrozí setkání s mudly, což jsou lidé, kteří o geocachingu vůbec netuší. Proto je nutné chovat se při odlovu nenápadně, aby mudlové nic nepoznali a neviděli.

V současné době je na zeměkouli, dle databáze, založeno 1 692 449 keší a hraje si kolem 5 milionů kačerů.

Geocaching je možné nouzově provozovat i bez navigačního přístroje, což však není pohodlné a mnohé skrýše zůstanou neobjeveny. Místo navigace (GPS) lze využít internetovou službu www.mapy.cz nebo mapy.google.cz. Mapy lze používat také z mobilu.

Například, chci-li najít kešku na lanšperském hradě, na příslušné stránce webu geocaching.com najdu potřebné informace. Přesné souřadnice se zjistí až po registraci, která je zdarma. Základní přehled o keších v oblasti zájmu, tu, kterou chci navštívit, najdu na mapě na webu geocaching.cz. Jejich souřadnice však chybí, ale z důvodu ochrany je poloha trochu zneřetněna. Souřadnice jsou na stránkách geocaching.com. Využít lze rovněž internetovou adresu www.geocaching.com/map.

Zásadní jsou pak informace v bloku přímo pod názvem keše. V prvním řádku je zaznamenáno jméno autora a datum, kdy byla keš ukryta. Druhý řádek za slovem Size označuje velikost schránky. Je to důležitý údaj, protože by hráč měl vědět, jak velký předmět vlastně hledá. Dalšími důležitými informacemi jsou Difficulty a Terrain s hvězdičkami. Difficulty - jak složitě je kešku objevit a Terrain - jak náročné je se ke kešce dostat. Jedna hvězdička znamená jednoduché skrýše, na maximálně pět hvězdiček si začátečník musí nechat zajít chuť. Obtížnost odpovídá tomu, jak je keška dobře ukrytá.

Skrýš může být na rovném betonovém parkovišti, nebo naopak na vrcholu hory, kam je přístup pouze s lezeckým vybavením a velkou dávkou odvahy.

Na internetové stránce lze najít různě dlouhý popis od autora keše. Existují i mystery keše,

jakési zašifrované souřadnice. Informace jsou završeny tzv. logy, což jsou zápisky cacherů (kačerů), kteří už skrýš našli či nebyli úspěšní.

Popis stránky na geocaching.com lze najít v české encyklopedii geocachingu.

Výlet za keškou končí doma u internetu. Na webu geocaching.com si hráč otevře stránku s danou keší, i například přes mapu na českém webu. Zde může vypsát zjištěné skutečnosti či zážitky. Ke svému příspěvku může případně vložit obrázky. Neměly by však ukazovat přímo místo keše. Vše se dá dodatečně editovat nebo mazat.

Keše se podle velikosti dělí do čtyř skupin.

Geocaching neznamena pouze hledání pokladů, ale také zakládání nových schránek. Pravidla pro zakládání keší jsou rozsáhlá a lze použít základní shrnutí. Nelze rozkopat soukromý pozemek, keš se nevyužívá pro propagaci produktu, služby nebo firmy. Nemá smysl obyčejnou keš schovávat na místo, kudy prochází davy lidí a životnost schránky nelze vidět reálně. Nelze skrýš zakládat na místě, kde se o ni zakladatel nemůže starat. Pochválení budou geocacheři, kteří kešku ukryjí na geoneznámá místa. Každý kešer ihned prohledává pařezy, duté stromy, okapy, železné profily apod. Netradiční místa jsou vítána. Může být uprostřed městské zástavby, v hlubokém lese, vysoko, hluboko, malou, velkou, lehkou k nalezení, složitou atd. V případě tradiční keše ukazují souřadnice přímo na ni, bez jakýchkoli mezikroků. Multi keš se skládá z několika částí, nejméně dvou. Souřadnice ukazují na první část, kde se získají buď další souřadnice k pokračování, nebo pouze indicie, jak pokračovat dál. U multikeší je vhodné dopředu uvést, z kolika částmi má kačer počítat. Mystery keš má utajené souřadnice, ty je potřeba nejdříve zjistit, nejčastěji vyluštěním kódu, kvízu nebo skládačky. Cení se netradiční úkoly. Letterbox (dopisní) keš není tolik běžná. Kombinuje tradiční hledání s vytvářením sbírky razítek. Organizované setkání geocacherů se nazývá Geocaching Event. Earthcache je velmi zvláštní typ keše, která se zakládá na místech, jež jsou zajímavá například z geologického hlediska. Tato keš musí mít také výukový a vědecký smysl. Zakládá se a schvaluje úplně jiným způsobem na internetových stránkách www.earthcache.org.

Jakmile je keš uložena, musí být přesně zaměřeny její souřadnice. Místo je vhodné navštívit i po několika hodinách a souřadnice přeměřit. Zjištěné souřadnice se potom zprůměruje a zakladatel keše tak získá finální umístění. Na webu Ma-

py.cz musí dojít ke kontrole. Vyplatí se použít leteckou mapu, protože je velmi přesná.

Keš se skládá z několika předmětů, které se musí většinou koupit. Schránka Nejčastěji se používá obal od kinofilmu, tuba od rozpustných tablet, krabička od bombonů Tic-Tac. Tato mikrokeška se většinou shání stylem „co dům dal“ a používá se zejména do měst a na místa, kde nelze schovat větší rozměr. Vhodná je přibližně od 0,5 do 1 litru. Větší keše si lze vybrat v obchodě v oddíle pro plastové boxy. Nejvhodnější je ta, která má dobře těsnící víčko s nějakou pojistkou. Velmi osvědčené jsou krabičky Lock & Lock. Stereotyp není na místě, fantazii se nekladou žádné podmínky. Je vhodné, aby v keši bylo upozornění pro náhodné nálezece - mudly. Logbook - zápisník/notes (v mikrokešech proužek nebo několikrát přeložený formát papíru) je nezastupitelný. Píškou se do něho nálezy keše. Vhodnější je takový bloček, který má pevnější desky, protože více vydrží. Papíry je vhodné vložit ještě do nějakého sáčku. Tužka - by neměla chybět, aby kačer neměl starosti. Stačí obyčejná tužka a vyplatí se malé ořezávátko. Neoddělitelnou součástí jsou dárky, jakési drobné předměty určené k výměně. Geokačeři předměty vyměňují za své přinesené. Obsah by měl být něčím zajímavý, ojedinělý a taky užitečný, neměl by být úložištěm pro doma nechtěný odpad. Zakázány jsou nebezpečné předměty jako nože, náboje, zapalovače, léky apod.

Kačeři - nadšenci umístili kešku na lanšperské zřícenině i u lanšperské kaple. Povolení majitele pozemku je však nezajímalo.

Na zřícenině (GCX97D) založil kešku Whoever CZ, který do zdůvodnění místo představil následujícím způsobem: „*Tato jednoduchá cache se nachází na zřícenině hradu Lanšperk, v podhůří kapesních Orlických hor. Z místa je krásný výhled do okolní krajiny, můžete vidět například ústeckou rozhlednu na Andrlově Chlumu. I sama vesnička Lanšperk je nádherná a rozhodně stojí za prohlídku - já osobně jsem si tu připadal jako ve skanzenu. Půl kilometru od zříceniny hradu naleznete neméně zajímavou novogotickou kapli, jako vystřiženou z anglických hororů... Hodně štěstí přeje Whoever a Teri.*“

Ze zpráv kačerů na internetu, kteří kešku našli na hradě:

„*Lanšperk je moc pěkná vesnička, byli jsme tu poprvé. Zříceninu hradu jsme pořádně prozkoumali... z rozhledny si užili krásný výhled do kra-*

jiny a na nádvoří jsme viděli prchající srnky. Děkujeme za keš.“

„Pěkné místočko, pěkné. Z malé rozhledny super výhledy. Díky.“

Kešku Lanšperk-kaple (Gc2XWXE) založil MartinTom.

Z reakcí kačerů: *„Kaple nás opravdu ohromila. Něco takového jsme tady nečekali. Při hledání nás trochu znervózňoval chlapík, který pod kaplí hrabal listí...“ - Pozor na šileného mudlu s hráběma!*

Na závěr je potřebné připomenout, že umístění kešky by mělo být opravdu promyšlené a pokud je v blízkosti nějaké památky, v obydlené oblasti apod. je skutečně na místě domluvit se s majitelem pozemku, stromu, skryše. Kačer tak může zásadním způsobem eliminovat možná nedorozumění, poškozování cizí věci a majetku.

Potom už jistě smysluplné a zajímavé hře nebude nic bránit její plnohodnotné existenci.

Například, u lanšperské kaple bylo první místo zvoleno nešťastně v blízkosti kmenu lípy, tzn. mezi kořenovým systémem. Kačeři hledali a jejich počet, okolo 150 až 200 za půl roku, po několika měsících oddrnil asi 2 čtvereční metry a koroze pokračovala a začaly vykukovat některé skryté části kořenů. O rozhrabávání uklízených částí prostranství při hledání nemluvě. Po zjištění příčiny nezúčastněným mudlou byla schránka odstraněna a její majitel kontaktován. Jelikož kritika byla shledána oprávněnou, došlo k dohodě o vhodnějším umístění. A tak došlo, na rozdíl od přísnějších pravidel, k vzájemné spolupráci kačera a mudly, což bude pro kešku určitě přínosem. A jak jinak, když ji bude hlídat šilený mudla s hráběma!

- rd -

Použité zdroje:

<http://navigovat.mobilmania.cz/clanky/geocaching-hra-pro-mozek-nohy-a-vasi-gps> [14.11.2011]

<http://navigovat.mobilmania.cz/clanky/geocaching-zakladame-novou-kes> [14.11.2011]

<http://wiki.geocaching.cz/wiki/Geocaching> [14.11.2011]

<http://geocaching.com> (Gc2XWXE, GCX97D)

Sponzorem Sborových listů je

Půjčovna profesionálního náradí a zahradní techniky

Hřbitovní 218, Ústí nad Orlicí - 465 520 786, 724 834 294

otevírací doba půjčovny: pondělí až pátek od 7:00 do 16:00 hodin

- bourací technika
- nástroje pro řezání a vrtání betonu (Millwaukee, HILTI, AEG)
- diamantové stavební stolové pily
- vibrační jednosměrné desky a pěchy
- úhlové brusky
- pily
- štípačky na dřevo
- sekačky na trávu
- vertikulátory, kultivátory
- křovinořezy
- teleskopické nůžky
- vysavače listí a drtiče větvi
- nástroje na drobné domácí opravy

Náradí a technika bude zapůjčena včetně příslušenství (prodlužovací kabely 25 m, hadice 3/4" 15 m apod. Půjčovně motorových strojů nezahrnuje spotřebované palivo a olej. Půjčovně je zúčtováno v hotovosti (ze zaplacené zálohy jako doplatek/přeplatek) při vrácení nástroje/náradí. V případě vrácení neočištěného předmětu uhradí nájemce pronajímateli úhradu za vyčištění ve výši 80 Kč. Víkendem se rozumí zapůjčení od pátku 15:30 hod. do pondělí 7:30 hod.

SBOROVÉ LISTY.

Příležitostník Sboru pro záchranu hradu Lanšperka, občanského sdružení

Adresa: Sbor pro záchranu hradu Lanšperka, Lanšperk 55, 562 01 Ústí nad Orlicí 1, <http://www.lansperk-sbor.cz>
e-mail: sbor.lansperk@seznam.cz, e-mail pochody: pochody.lansperk@seznam.cz, **Správní rada:** Mgr. René Klimeš, Doc. Ing. Ladislav Maixner, CSc., JUDr. Eva Vaňková, jednatel Radim Dušek a dr. Ing. Libor Kubišta. **Dozorčí rada:** Ing. Leoš Motl, Marek Skalický a Věra Šilarová. **Technická redakce:** Radim Dušek, Dalibor Adam. Podepsané příspěvky nemusí odpovídat stanoviskům správní a dozorčí rady, za obsah odpovídají autoři. Rukopisy a fotografie se nevracejí. Vyšlo bez jazykové redakce. /Neprodejné/
© Sbor pro záchranu hradu Lanšperka, občanské sdružení Tento výtisk byl vydán 12. prosince 2011

Tyto Sborové listy, příležitostník Sboru pro záchranu hradu Lanšperka, občanského sdružení, nebyly, nejsou a nebudou podporovány Evropskou unií.